

Kampen med den røde ko

Hvad sker der, hvis en 18-årig pige giver sig til at slås med en malkeko? Nathalie kender svaret i forvejen, men når man i 10 minutter har hevet, trukket, nevet og skubbet for at få en dumstridig, rødhåret jersieko ind i sin bås uden den rører sig ud af stedet, stopper tålmodigheden for Nathalie. Hun hæver benet til spark og ryger løs på koen. Nu er det krig - 60 kilo teenager mod 450 kilo ko.

Varmen fra i går hænger stadig i bygningene som var det sommer og ferietid, men Nathalie kører rundt i et kulsort bevis for, at sankthans for længst er passeret. Klokken er fem onsdag morgen, og trods klar himmel er det bælgravende mørkt rundt om Nath på vej ned af den velholdte allé til hendes arbejdsplads.

Perlestenene knirker under hjulene på hendes firehjulstrækker. Den er ingen skønhed, den gamle, sorte og rustplettede Daihutsi-jeep, men den er hendes egen, og den bringer hende pålideligt fra hendes lune seng hjemme hos hendes mor inde i Kalundborg og ud på landet morgen efter morgen. Slet ikke så ringe en bil for en 18-årig landbrugsmedhjælper, som ikke tjener fyrstelige summer på at trække i malketøjet midt om natten, mener Nathalie Brandt.

Nath, som hun foretrækker at blive kaldt, træder ind i lyset i malkerummet. Som en anden læge på vej ind til en patient vasker hun som det første hænder og arme.

Inde i den varme stald holder speakeren i Radioavisen køerne informeret om tirsdagens drab i Mellemøsten, mens gårdejeren Steen Fischer har kørt malkemaskinerne frem og sat vakuum på de to første sæt kopatter.

Køerne står bundet i to rækker med hovederne væk fra hinanden, og de bliver på deres plads i hver deres bås mens de bliver malket. Nath trækker en af de små skinnevogne i loftet hen mellem to køer mens hun snakker løs.

På vej til arbejde mødte hun på den ellers fuldstændig øde landevej både et færgetræk og en hel cirkuskaravane, og det har vækket hende. Nath fortæller frisk og glad om sine oplevelser, men Steen virker som om han mentalt stadig befinder sig inde under dynen og svarer søvnigt ja, nå, jo og forsvinder så ned i den fredsommelige varme mellem to køer.

Nath monterer den et-benede fjedermalkestol på bagdelen, svinger det brede bælte med hendes malke-remedier på hoften, ordner hår og malkekasket, griber

to nyvaskede, våde malkeklude og sætter sig ved siden af morgenens første ko. Hendes bevægelser er sikre og erfarne. Efter 10 måneders praktik på gården skal hun ikke længere tænke over hvert skridt, hun tager. Men da Nath var 17 og nybegynder i stalden så tingene anderledes ud, husker hendes arbejdsgiver Steen.

”Da Nath startede, havde hun en ansvarsfølelse over for sit job. Hun vidste, at man mødte til tiden og passede sit arbejde. Det havde hun med, men fagligt vidste hun intet om, hvad der skulle foregå. Det var forfra, helt fra bunden af. Starte med at lære at køre traktoren, lære at bruge grabben, lære at køre med en vogn. Træning, træning – hun kunne intet, men når hun kommer fra et parcelhus, kan man ikke forvente andet,” siger gårdejeren Steen Fischer.

Han siger ’parcelhus’ helt uden tilløb til sarkasme. Han konstaterer, hvad der for ham er naturligt: Som 17-årig bybo har man ikke begreb om, hvad der er op og ned på en traktor og for og bag på en ko.

Nath trækker en kolbe op fra bæltet og maler med fingrene lidt mælk fra hver pat ud på kolbens ene side for at se, om mælken er god nok. På trods af tidspunktet er hendes øjne friske, og hun kigger hun grundigt efter om mælken gryner. Ryger mælken fra bare en enkelt ko med yverbetændelse op i rørene, skal al mælken på gården smides ud.

Den første ko er sund og rask, og da Nath er færdig med at håndmalke den, tørrer hun hver enkelt pat med den rene klud, rækker op efter malkemaskinen, sætter de fire sugekopper på yveret og trykker vacuumsuget i gang. Klokken 10 minutter over fem står de første fire køer og giver mælk til malkemaskinen. Nath er i gang – der er bare 66 køer igen.

”Jeg går på Høng Landbrugsskole, hvor jeg bliver grunduddannet landmand, og så har jeg et speciale, hvor jeg uddanner mig til træner og instruktør af islandske heste. Jeg startede på Høng sidste år med to måneder på

skole og nu er jeg i gang med 12 måneders praktik hos Steen,” fortæller Nathalie Brandt.

Ko for ko arbejder Steen og Nath sig tavst ned gennem stalden. Til direktørtid lidt i seks kommer Steens far og hjælper til. Udenfor gryr dagen, og på gårdens marker vækker det spinkle morgenlys langsomt farverne i græsset og kviernes pels. Duggen ligger tungt, og spredt om ved lavninger og hegn pakker små tågebanker landskabet ind i spøgelseslette dyner. Det sart violette lys fra morgenhimlen trænger ind gennem vindueshullerne i stalden og blander sig med kunstlyset. Nath kigger ud et par gange. Hun har bemærket, at det er en af de morgener, hvor det ikke er nogen straf at stå op før solen.

”Noget af det mest bedste, jeg nogensinde har oplevet, var dengang vi kom fra vintermorgenerne og det begyndte at blive sommer. Det havde været hammerkoldt,

kludene var kolde, det frøs, man klaprer næsten tænder og man er træt, så den største guldmorgen, jeg har haft nogensinde, var den, hvor det holdt op med at være frostvejr,” fortæller Nath.

Hun husker også de første uger, hun arbejdede for Steen. Rent faktisk tror Nath aldrig, hun glemmer dem.

”Jeg skulle blandt andet lære at køre frontlæsser. Det havde jeg aldrig prøvet før, hmmm! Når jeg tænker på, hvor mange arbejdsdage og timer, jeg har brugt på... Jamen, at den mand har så meget tålmodighed, det forstår jeg slet ikke! Jeg har siddet inde i den frontlæsser og han har sat mig til sådan nogle mærkelige ting som at tage en grabfuld et eller andet, tage den op og smide det af igen, tage den op og smide det af igen ind til jeg havde lært at bruge den. Jeg tænkte bare: Nej, nej, nej. Og så gik han midt i det hele,” fortæller Nath.

Selv om Nath er en pige med lige så meget benzin og diesel i blodet som de fleste drenge på hendes landbrugsskole, var hun ikke stolt over at sidde alene i traktoren. Men ved at prøve selv, øve og øve, fik hun pludselig taget på frontlæsseren og de fleste andre maskiner på gården.

”Det er da med en grad af stolthed man sender hende til Kalundborg med den store boggievogn med korn i høst. Det gør jeg, fordi jeg ved, hun kan klare det, men da hun startede, kunne hun ikke bakke en meter bare med den lille vogn. At have de helt unge elever er et kæmpe stykke arbejde i starten – da er det lige før, de sænker mere end de hjælper. Men bare de har interessen og ikke giver op, så går det, og en pige som Nath har flyttet sig rigtig langt i de måneder, vi har haft hende,” fortæller Steen.

En af de ting, Nath har fået føling med, er at en malkeko ikke bare er et tilfældigt yver, man kan tømme for mælk. Hver ko har sin historie, sit temperament, sine skavanker – og sit nummer.

”Jeg tror vi skal lade 23 stå inde i dag, jeg tror hun skal have inseminør. Det er ikke fordi det er sikkert, meen...” siger Steen.

”Der er ikke nogen af de andre? Hvad med hende 71? Der er en seddel med, at hun også skal løbes,” siger Nath.

”Det håber jeg da ikke – det er da ikke lige nu?” spørger Steen med tvivl i stemmen.

”Jeg kan bare huske, at det stod: Husk 71. Så vi lader bare 23 stå inde. Men hvad med 87? Hun bliver ikke malket ud, vel? Det spurgte jeg dyrlægen om, og han sagde nej,” siger Nath og kigger på Steen.

Han ryster opgivende på hovedet og ligner en, der er ved at afsige en tung dødsdom over 87.

”Nej,” siger han, ”jeg tror aldrig ... der bliver noget ud af det, for at sige det lige ud.”

Køernes lænker bliver låst op, og en efter en traver de ned af midtergangen og ud i den stille morgenluft. Ind i mellem bliver tempoet for søvnt, og Nath skynder på dem med råb.

Hun har to måneder tilbage af praktikopholdet, som hun er meget glad for. Hun er gået godt i spænd med både Steen, hans far, kone og to små drenge, men først og fremmest er Nath Steen taknemmelig for, at hun ikke faldt ud af uddannelsen som landmand inden hun rigtig fik begyndt.

Oprindeligt blev Nath ansat i praktik på en helt anden gård. ”Jeg startede et sted ved Skælskør som var meget gammeldags, og det var meget, meget hårdt arbejde. De forlangte, at jeg skulle slæbe rundt med 50-kilos sække på ryggen, så sagde jeg: Nej, det her kan I godt pakke sammen. Jeg skulle bære 50-kilossække med kalvefoder 200 meter ned i en anden stald. Jeg kunne ikke være der med min ryg, så ville jeg være smadret inden jeg er uddannet,” siger Nath.

Hun oplevede situationen som utrolig svær, og hun var meget i tvivl om, hvad hun skulle gøre.

”Jeg startede med at sygemelde mig i to-tre dage, hvor jeg så ringede rundt til ungdomskonsulenter og landbrugsskoler og mine forældre og hørte hvordan og hvorledes, for jeg syntes det var for hårdt. Jeg ville høre om jeg bare var for dum og skulle se og lette røven og komme i gang.”

Men med de rygsmerter, Nath allerede i løbet af de første dage havde pådraget sig, var rådet hele vejen rundt at sige op.

”Noget af det værste, jeg har været udsat for, det var at skulle sige op fordi det kan jeg ikke, det her. Jeg vil helst ikke opgives noget, overhovedet! Det er et svigt, for gård-ejeren har jo regnet med én, og så står han pludselig uden en medarbejder, han skal bruge,” siger Nath.

Nathalie og de 63.199 andre

Hvor størstedelen af landbefolkningen tidligere var tilknyttet landbruget, er andelen i dag forsvindende lille, og landbrugsskolerne oplever at stadig flere af deres elever kommer fra byerne. I 2001 var der 63.200 ansat i det primære landbrug. Bare 10 år tidligere var der næsten 40.000 flere, nemlig 110.900 ansatte i landbruget.

Der var ingen vej uden om. Inden hun havde været på gården en uge, gik Nath den tunge vej hen til sin arbejdsgiver og sagde op. Hvad der herefter ville ske med hendes uddannelse, havde hun ingen anelse om.

”Jeg måtte gå næsten en måned uden praktikplads, og så søgte jeg en ny plads her hos Steen. Jeg var herude at kigge, og jeg bestemte jeg mig med det samme. Jeg tænkte, at her måtte jeg hen, for det var da bare guld. Jeg tror jeg blev ansat to dage efter, og så har jeg så været her siden,” siger Nath.

På Steens gård syd for Kalundborg har Nath ikke slæbt 50-kilossække. Tværtimod gør Steen en dyd ud af at organisere arbejdet, så det kræver mindst muligt af ham selv og mandskabet.

”Jeg finder aldrig en arbejdsgiver, der er lige så god som Steen til at tænke på, at vi ikke skal løbe fire gange, hvis vi kan nøjes med at gå to. Han tænker meget over at gøre det lettere for os. Dyrene skal komme til os, vi skal helst ikke komme til dyrene,” siger Nath.

Men at komme til dyret er lige præcis, hvad Nath er nødt til i tilfældet med ko 93. Nath har stort set fået hele flokken af dyr ud i morgenduggen, men 93 nægter lige så stædigt at tage et skridt tilbage over den lille møgrende – grebningen – som koen i går nægtede at træde over grebningen for at gå ind i båsen.

”Hun er så skide bange for den revne,” siger Nath til Steens far, men sammen får de den skræmte ko puffet ud i den 15 centimeter dybe rende og videre ud i det fri.

Nath følger med ud og kigger efter 93 efterhånden som den synes mindre og mindre på vej ud over marken. Det var noget af en tur, hun og 93 tog i går, men tirsdagen var også sindssyg, mener Nath. Det startede med fummelfingret kranmand fra Jylland, som skulle skifte den gamle foderblander ud, og endte med at hun var ved at myrde 903 i stalden. Nath griner ved tanken. En meget mærkelig tirsdag.

Om mandagen, to dage tidligere, var der ellers ikke noget, der synes at kunne true sensommeridyllen på gården. Alt lykkedes for Steen og Nath. Kun en enkelt krusning var der på overfladen, da Nath ikke kunne få stubharven koblet på traktoren. Hun bakkede til harven med traktoren 20-30 gange uden held, bandede og svovlede, hentede så Steen, som kløede sig lidt i håret, mumlede at 'du vil aldrig kunne tage den sådan her i hvert fald...', satte sig op på traktoren og bakkede harven på i første forsøg.

"Sååee," smilte Steen drillende, da han kravlede ned af traktoren.

"Det er ikke sjovt, det her!" sagde Nath, på samme tid ved at sprutte af både arrigskab og grin.

Nath fik koblet resten af harven til og tilbragte to helt udramatiske timer med harven i jorden, solen ind fra oven og fuldt drøn på lokalradioen i traktoren.

Før mandagens aftenmalkning var der kaffe og kage sammen med Steens familie i køkkenet. Den ene af Steens drenge kravlede med største selvfølgelighed op på skødet af Nath, som kvitterede ved at lægge armen rundt om barnet. På en gård, hvor man som Nath udelukkende arbejder sammen med familiens medlemmer, kommer man tæt på hinanden – meget tættere end Nath på forhånd var forberedt på. Det gjorde hende lidt beklemt i starten, når hun var inde i privaten og holde pause.

"De vil gerne have, at man skal føle sig hjemme, og det gør jeg også i dag, men i begyndelsen var det lidt svært at skulle sidde der en hel time ad gangen. Når man ikke kender hinanden så godt og holder middagspause en hel time, kan det godt føles som lang tid," siger Nath.

I dag føler Nath sig hjemme, og efter mandagens eftermiddagskaffe tog hun de to drenge i deres sejeste tøj – kedeldragter – med ud på marken for at give kvierne vand. Luften var varm, og dyrene nød tilsyneladende også det gode vejr og opførte sig eksemplarisk.

Den gamle foderblander i laden ved siden af stalden kørte upåklageligt, da den blev fyldt for sidste gang. Lidt senere, da Nath og Steen skulle have malkekøerne ind fra marken, skete det ikke uden råb og hjælpende klask på bagperronen, men køerne fandt uden de store protester ind til deres båse. Ingen af dem trådte Nath over tærerne eller klemte hende ved båsene, ingen sparkede maskinen af under malkningen, og 87 lod endda Nath sprøjte hendes medicin op i patterne uden at protestere.

Klokken halv seks kunne Nath og Steen konstatere, at underet var sket – alt var gået glat og fuldstændig uden problemer. De var færdige en halv time før normal tid, og Nath kunne få en tidligt fri.

Nathalie Brandt:

”Man kan godt stå og skulle vaske en vogn på en vinterdag, og det er så trist. Det er koldt, og man fryser, og man tænker ’Åh, han er en røv, ham Steen’. Men når han så selv en dag går hen og tager højtryksrensere og vasker det hele selv, så siger man: Okay! Han er guld.”

Efter en hel arbejdsdag hos Steen og hans køer skal der nok være dem, der havde fået nok af dyr og stalde for den dag. Nath derimod styrede næsten direkte ud til hendes islandske heste for at pleje dem og komme ud at ride.

”Som fire-årig havde jeg en veninde, der passede en pony, og siden da har jeg arbejdet med heste, både ponyer og store heste. Men siden jeg for mange år siden første gang var oppe at ride på en islænder, har det kun været dem,” siger Nath, der bruger meget af sin fritid på sine heste.

Sammen med islænderhestene er Nath i et traditionelt pigeunivers, men når hun møder på arbejde i stalden hos Steen, træder hun ind i en typisk mandeverden,

hvor der ikke er plads til fine fornemmelser. Som landbrugsselev har man bogstaveligt talt lort op til ørene ind i mellem.

Når Nath er i byen og fortæller, hvad hun laver, er det ikke den mest overbevisende scorebemærkning at sige, at man skal op klokken kvart over fire og malke.

”Folk – især pigerne – siger, at jeg er lidt mærkelig. Kalder mig bondeknold og alt muligt. Hvis jeg fortæller, hvad jeg laver, kigger de mærkeligt på mig og siger: ’Nå, du sådan en rigtig bonde...’ Men det kan ikke såre mig, der skal mere til,” siger Nath.

Hun har gennem årene opholdt sig så meget i stalden hos sine heste, at det ikke rører hende at blive beskidt – og så

må andre tænke, hvad de vil. Det kan simpelthen ikke lade sig gøre at være sart og arbejde på en gård samtidig, mener Nath.

”Jeg har masser af venner af dem med lange negle – ja det har jeg også selv, men dem der kører med ’Uuhh huu, jeg har knækket en negl, og der er jord under den!’ Det er o.k. at have det sådan, så skal man bare ikke arbejde på en gård. Der var en pige, der startede ved Steen samtidig med mig, og hun gik bare rundt i hendes eget tempo, og ’Åh nej, mit hår, det sad lige så fint’. Så er de kommet det forkerte sted. Så skal de hellere sidde på et kontor med deres computere og klikke i et tastatur.”

Mens solen er ved at gå ned over ridebanen ringer Steen på Naths mobiltelefon. Vognmanden, der kommer med den nye foderblander og skal have den gamle med retur, kommer før beregnet. Om Nath lige kunne møde en time før i morgen?

Nath møder en time før tirsdag med største selvfølgelighed. De fleste dage møder hun ’sidst på dagen’, som Steen udtrykker det. Hun deltager fast i aftenmalkningen og slutter først klokken 18. Derfor møder hun normalt først klokken halv ti, men i dag er klokken kun lidt i halv nu, da hendes hendes bedagede firehjulstrækker triller ind på gårdpladsen.

Vognmanden er ikke kommet med den nye foderblander endnu, og efter at have givet kalvene vand, bliver Nath sat til at gøre en traktor hovedrent. Hun finder pudseklud og sulfo frem, og synes hun ikke det er det sjoveste job at gøre rent, mærker man det på ingen måde på hende.

”Der er mange unge landmænd, når de får en medhjælper, så tænker de: ’Nå, sådan skulle vi gøre, da vi selv var de små, det sætter vi også bare eleven til’. Det gør Steen ikke. Han siger: ’Nå, men jeg skal også tage noget af det sure en gang i mellem.’

Man kan godt stå og skulle vaske en vogn på en vinterdag, og det er så trist. Det er koldt, og man fryser, og man tænker ’Åh, han er en røv, ham Steen’. Men når han så selv en dag går hen og tager højtryksrensere og vasker det hele selv, så siger man: Okay! Han er guld. Der er ikke mange landmænd, der selv går hen og tager det sure arbejde en gang i mellem,” fortæller Nath.

I en kvægbesætning skal dyrene passes og malkes hver eneste dag. Nath arbejder hver anden weekend, hvor hun malker både morgen og aften, men normalt har fri midt på dagen. I en del andre erhverv vil tilsvarende weekendvagt give tre fridage, men Nath må nøjes med at have fri hver anden fredag.

Arbejdstiden på gården griber langt mere ind i hendes liv, end langt de fleste andre erhverv ville gøre til trods for, at hun ikke er i nærheden af at arbejde så mange timer som Steen.

”Nogle gange tager man i byen, og så tror man, at man kan gå lige på arbejde. Det kan man også godt, men det er temmelig hårdt og sidde og holde sig vågen på et værtshus til man skal herud. De første ti køer, det går godt nok. Man er rimelig frisk, for man har lige været i byen, men så bliver det rutinearbejde, og man sidder og er ved at sove op af koen.”

Steen må i flere omgange dirigere chaufføren via telefonen, før lastvognstoget med den nye foderblender ved ni-tiden triller ind på gården.

En foderblender er fuldstændig uundværlig på gården. Den blander foder til dyrene to gange om dagen. Virker den ikke, er Steen og Nath ikke i stand til at give køerne det rigtige foder. Derfor er det vigtigt, at den gamle blender er trukket ud af porten og væk, og den nye er sluttet til og virker inden klokken 12. Kun hvis det er i orden kan de blande foder til dyrene, der hver eneste dag kommer tilbage i stalden til middag.

Chaufføren lægger den nye foderblender af ladet og kører lastbilen med kranen op til porten. Steen rynker panden lidt, da han ser, at siden af den nye foderblender har været inde at vende i nogle grene og har fået en del ridser. Den gamle foderblender har Steen passet og plejet i de år, han har haft den, og han skifter den kun fordi den er blevet for lille fordi han har fået for mange køer. Den er i pæn stand, og skal sælges videre til en anden landmand.

Operationen med at få den tunge, gamle foderblender ud af laden er rimelig simpel. Lastbilen skal med siden til bygningen skyde sin kranarm ind gennem porten, slå en trosse omkring foderblenderen og trække den udad ind til den kommer fri af porten, så den kan løftes op.

Mange ulykker

Arbejdstilsynet oplyser at der i perioden fra 1996-2001 skete 71 dødsulykker i landbruget. Det svarer cirka til en dødsulykke for hver tusind landmænd på fem år. Antallet af døde svinger meget fra år til år, men i 2001 blev sat en kedelig rekord for nyere tid, da der skete 21 dødsulykker på landbrug i Danmark. Tallet for 2002 tegner dog en del lavere. I 1996-2001 skete der desuden 146 amputationer og 786 fik knoglebrud.

Mens Steen og en tekniker fra forhandleren afmonterer blanderen, støder chaufføren ind i sit første store problem. Da han vil dreje kranen omkring og skyde armen ind gennem porten, bevæger den sig ikke ud af stedet. 20 minutter senere viser det sig at være fordi kranen – meget fornuftigt – er låst så længe chaufføren ikke har slået lastbilens støtteben ud.

Steen og Nath står parat til at hjælpe med trossen, men da det går op for Steen, at chaufføren blot har glemt støttebenet får blodtrykket det første nøk opad.

“Kan man ikke komme på aftenskolekursus, hvor man kan lære at køre kran?” spørger han med stille hovedrysten Nath, som med et fnis vender hovedet bort.

Blodtrykket får næste nøk da Steen ser chaufføren håndtere kranens styreknapper med samme præcision og følsomhed som en tre-årig der kører en fjernstyret bil for første gang. Steen vender om og går sin vej, da han har overværet kranen brække et rør af blanderen og tre gange trække et stort hul i luften, fordi trosserne var monteret forkert og springer af.

“Det ligner snart en bunke gammelt jern. Bonderøv,” hvisler Steen, da han igen kommer forbi netop som kranføreren skifter strategi.

I sit forsøg på at løfte den ene ende af foderblenderen kommer kranføreren til at trykke gavlen i blanderen 20 centimeter ind med kranarmen. Det opdager han med det samme, og river resolut i et af sine styrehåndtag. Uheldigvis for Steens i forvejen plagede blodtryk har kranføreren stadig ikke styr på knapperne. I stedet for at trække kranarmen tilbage skyder han den 30 centimeter længere ind i gavlen, hvor metallet krøller sammen som blik. Det er dødsstødet for den gamle foderblender.

Steen går igen, men den tvivlsomme underholdning fortsætter i laden, hvor Nath bliver for at gøre rent. Kranarmen hopper rundt i ukontrollerede, nervøse ryk

inde i laden, og på et tidspunkt er den ikke mere end en centimeter eller to fra at ryge op i porten.

“Jeg var ved at få et nervesammenbrud, mand. Så meget som han hiver i den, ved man aldrig hvornår porten falder ned,” fortæller Nath til Steen inde i laden, da resterne af foderblenderen efter mere end to timers baksen endelig er trukket ud.

Chaufføren bakker væk fra porten for at få vendt lastbilen.

“De kranmænd plejer sgu ellers nok at kunne køre dem,” siger Steen, men i det samme råber hans far “Stoop!!” udenfor.

“Hvad har han nu bakket ind i..?” spørger Steen vantro og træder udenfor laden for at se efter. Steen kan ikke lide, hvad han ser.

“Det var kraftedeme ufatteligt. Jeg har sgu aldrig oplevet noget lignende,” siger Steen – og så siger han en hel masse mere, som ikke er så pænt.

Nath begynder at grine af alle de eder, der vælter ud af Steen, men at han har hendes fulde sympati, er der ingen tvivl om.

Den knap så heldige chauffør og kranfører er nemlig bakket ind i den nye foderblender lige dér, hvor han selv satte den af da han kom.

Ude på marken er de 70 malkekøer ret ligeglade med forklaringen. Deres indre ur fortæller dem, at det er tid at komme tilbage til stalden og få dagens middagsfoder, men der er ingen Nath, ingen Steen og porten er lukket ind til stalden. Det får de største vanedyr til at brøle utålmodigt.

Klokken nærmer sig hastigt to. Vægten i nye foderblandere virker ikke, og det forhindrer Steen i at blande foderet rigtigt. Aftenmalkningen truer i den nære horisont, og det vil gå ud over både folk og fæ, hvis ikke køerne kan blive malket til den sædvanlige tid. Steen er nødt til at handle. Til sidst skærer han igennem og kalder på Nath.

”Så fylder vi i den nye blander på slump. Jeg kan det sådan nogenlunde, og så kan du starte så småt med at få de køer ind,” siger han.

Nath går ind i kostalden og gør klar til køerne. For første gang i de 10 måneder, hun har arbejdet hos Steen, er hun alene om at få køerne ind.

”Kom så! Kom så... Kom! Kom! Kom! Kooom...” råber Nath ud på marken efterfulgt af et par skingre pift til de mest tunghøre.

De første fem-seks køer har travlt med at komme ind, og de finder uden besvær frem til deres båse, men allerede her er det som om rygten går blandt køerne: Der er ikke noget foder. Det er nærmest aldrig sket før at maden ikke har været serveret, når køerne kommer ind til middag.

”Muuuh, muuuh!” lyder det fra et par af de nyankomne, og Nath ved godt, hvad det betyder.

”Ja, jeg ved sgu godt, der ikke er noget mad, basse, det kan jeg godt se... Kaaam saa, tøsen,” råber Nath.

En af køerne er i god fart på vej ind af midtergangen. Nath går ud og stiller sig i vejen for at lede den ind i sin

bås, men koen stopper ikke og Nath må lade den løbe forbi og giver den i arrigskab fingeren.

Netop i en situation, hvor Nath er ved at blive løbet over ende, ville det være godt at være to, men Steen er stadig ude at blande foder.

Nath går ud for at lokke flere køer ind, men ingen reagerer, så Nath begynder halvt at trække, halvt at råbe køerne ind i stalden en efter en.

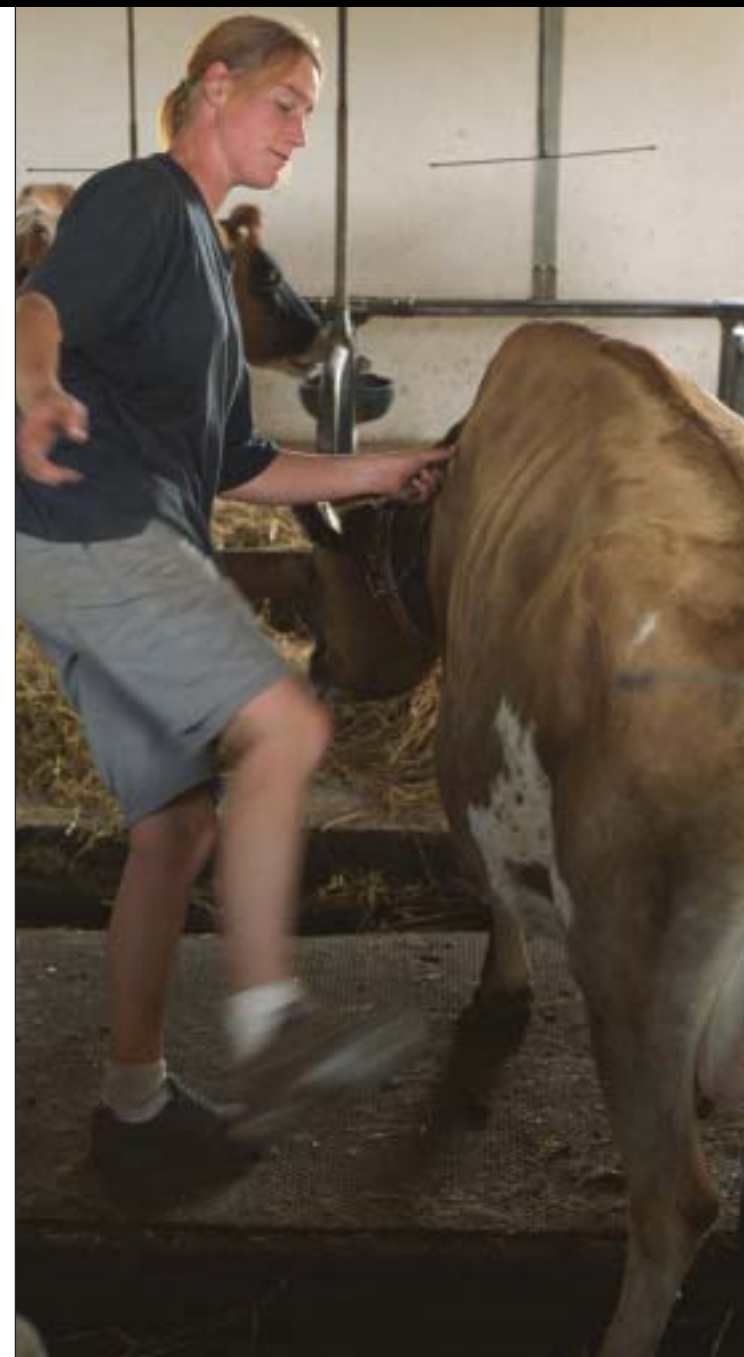
”Kom, løft benene lidt.... Dygtiiig! Arhh, kom, det er her, du skal over. Gider du godt flytte din fod!”

En af køerne står bomstille foran sin bås og nægter at sætte forbenene ned i møgrenden mellem midtergangen og båsen.

Nath opgiver at skubbe, går ind i båsen og trækker alt hvad hun kan i kæden, der hænger i koens halsrem. Hun trækker og trækker, men koen rører sig ikke ud af stedet.

Der går et minut, der går to minutter, der går tre, fire fem. Koen står der stadig, og Nath kæmper uden ophold.

”Hop nu lige derover!”

Hun klapper den hårdt, hiver fat i halen og trækker alt hvad hun kan fremad, men med et enkelt hoftesving vifter koen Nath væk, som var hun en irriterende flue. Skubbet er ved at give Nath overbalance, men hundreder sig inden hun lander nede i møget.

Nath går ind i båsen igen, griber fat i et jernrør med den ene hånd og trækker i jernlænken med den anden. Det hjælper ikke. Så forsøger hun at stemme fødderne imod kanten på grebningen og trækker alt hvad hun har i sig halvt liggende som en jernmand til en tovtækkerkonkurrence, men koen flytter sig ikke ud af stedet. Efter seks-syv minutters kamp er Nath ved at miste mødet. Hun går om bag ved koen, slår den hårdt med flad hånd på bagstykket mens hun trygler:

”Kom nu! Kom nu... KOM SÅ!!!”

Nath springer hen foran koen, griber lænken og trækker mens hun skriger. Hun trækker, trækker, skriger – og ko 903 lader nærmest som om hun ikke er der. Nath spejder efter Steen, men hun kan stadig ikke se spor af ham.

Til sidst bliver det for meget for Nath. Hun farer løs på koen og sparker den alt hvad hun kan i siden. Ingen reaktion. Der er stille i stalden bortset fra Nats forpustede åndedræt og lyden af de spark og slag, hun giver koen. I 10 minutter har hun kæmpet. Der sker ingenting.

Hun tager fat i halen med den ene hånd og halsremmen med den anden og forsøger at skubbe koen ind mens hun smisser for den ved at smælde med tungen.

”Dygtig, dygtig, dygtig,” siger hun og skubber alt hun kan.

Koen kvitterer ved at træde et skridt baglæns.

”Arhh, jeg gider ikke det der, kom så! Kom så! Afsted!” Koen får endnu et par effektløse spark. Igen prøver Nath at trække den fremad i halen, rødglødende i ansigtet læner hun hovedet ind mod koens skulder,

presser ansigtet helt ned i pelsen, trækker igennem med de sidste kræfter mens hun snerrer et KOM SÅ!! direkte ind i siden på dyret.

“O.k. hvis du ikke vil det sådan, så kom her,” siger Nath, bøjer sig derefter ned og griber fat i det ene forben og forsøger at løfte benet ind i båsen.

“Herhen!” beorderer hun, men hun tror ikke en gang selv på det mere.

Nath puster som havde hun løbet et udmattende løb alt for hurtigt og kigger endnu en gang efter Steen

Hun tjatter opgivende til koen, og til sidst kommer Steen smågrinende gående ned af gangen. Han ser spørgende på Nath, som han kan se er fuldstændig udaset.

“Ja, vær’s go, jeg tror du skal bære den ind,” siger Nath, mens hun griber fat i halsremmen og Steen trækker koen fremad i halen.

Da koen ikke flytter sig, vrider Steen halen lidt opad, mens han giver koen et knæ hårdt ind på baglåret. Det får koen til at springe et skridt fremad, og fem sekunder senere står den på plads i båsen.

Steen går tilbage, men Nath er kun lige nået ud på midtergangen, da en ko springer op på ryggen af en anden ko lige foran hende.

“Arhhhh!” , råber hun, får fat i lænken på den forreste ko, og løber baglæns foran den for ikke at blive trampet ned. Steen hører Nats udbrud, vender tilbage og tysser på køerne, som stopper deres vilde ridt.

“Er hun tyregal hende her? Hun sprang på hende, kraftedeme så jeg var ved at falde baglæns,” siger Nath med et tonefald, der mere end antyder at hun er ved at have fået nok.

Steen går hen til den springglade ko og sender den et ‘så-opfør-dig-dog-ordentligt-ko’-blik mens han griber lænken.

Koen falder til ro og følger troligt med hen til sin bås. Steen trækker et par køer mere på plads, men går så tilbage til foderet og lader Nath alene med køerne igen.

Havde han spurgt hende, om hun kunne mere, havde hun svaret nej. Men Steen spørger ikke, og efterhånden får Nath de fleste køer på plads. Nogle er stadig genstridige, og et par gange er Nath oppe at ride på siden af en ko, der bisser nogle meter ned af gangen, men hver gang får hun reddet sig i sikkerhed uden at falde eller blive klemt ved båsene.

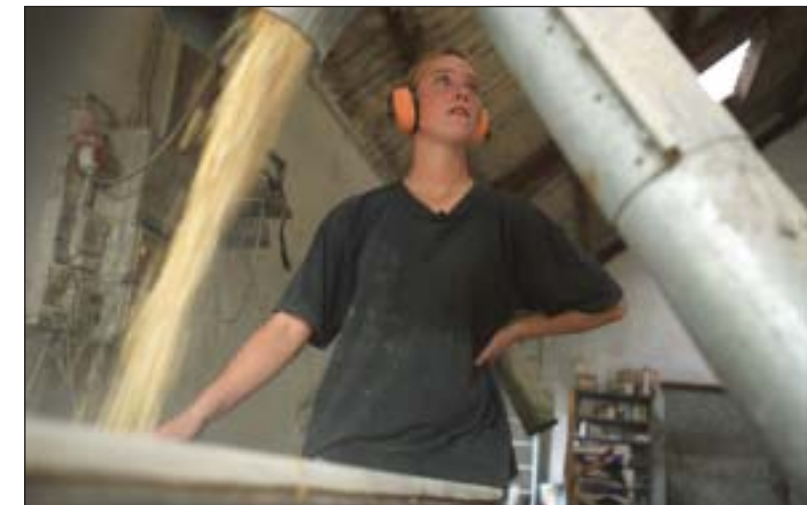
“Det er en nødsituation, at jeg måtte klare det alene i dag. Så det er hårdt, og jeg bliver hidsig og sur. De skal bare ikke have deres vilje. Så kan jeg løbe rundt og kæmpe med dem, og de kan svinge rundt med mig og gøre med mig, hvad de vil – jeg skal nok bestemme. Jeg bliver gal, når de ikke lige gør, som jeg vil have. Det er næsten ligemeget at de tramper på mig, bare jeg får lov at sætte dem på plads,” siger Nath.

Hun fortæller, at hun er fuldstændig frygtløs, når hun er sammen med dyrene.

“De kan ikke gøre mig bange. Man skal have respekt for dem, og man skal da også nogen gange flytte sig. Jeg har prøvet at blive trådt over foden af en ko uden jeg havde sikkerhedssko på. Normalt har jeg altid sikkerhedssko på, men der var lige en lørdag, hvor jeg bare skulle have køerne ind, og så skulle jeg hjem igen. Det gik lidt stærkt, jeg fik ikke skoene på, og så stod der pludselig en ko og jokkede rundt på min fod, så jeg måtte på sygehuset og have krykker,” siger Nath.

Sammen med Steen har hun været på to sikkerhedskurser, og hun er fuldt ud klar over, at hun er på en farlig arbejdsplads i et erhverv, hvor der hvert år er folk, der mister livet.

“Jeg tænker tit på dem, der er døde. Vi har et par stykker herude, der er smuttet. Der smuttede en sidste år, og så er der en lærer... Det var bare at stå på en halmvogn – han skulle stakke en almindelig lille halmballe op, og så fik han høtyven op i struben. Nogle gange tænker man på, at det er så lidt, der nogle gange skal til,” siger Nath.

Selv om Nath i den grad er brugt op er dagen ikke forbi. Køerne er på plads og Steen kører gennem stalden med fodervognen. Nath valser korn. Egentlig kan hun ikke li’ fodervalsen fordi den larmer, og støj er noget af det eneste, der kan gøre hende bange.

Men hun er træt, og der er behagelig roligt inde under høreværnet, så hun bliver bare stående og hænger mens maskinen kører.

Lidt senere er hun ved at gøre klar til malkning, da hun pludselig ser noget langt nede i rækken af køer. Hun farer tilbage, griber noget af en halmballe og stryger ind til de to store bokse hvor de køer, der lige har kælvet, står med deres kalve.

Midt i forvirringen har Nath og Steen ikke fået flyttet en højgravid ko inde fra stalden, og Nath kunne på lang afstand se, at den er tæt på at kælte. Koen skal løsnes og føres ind i boksen, hvor den kan gå frit og kalven kan komme til verden i en frisk bunke halm, men Nath kan se, at hun har travlt.

Al træthed er med ét forsvundet, og på rekordtid får hun båsen gjort klar. Hun spørger ikke, hvad hun skal, men drøner målrettet rundt.
"Er hun ved at kælte?" spørger Steen

"Ja – eller det er lige ved," siger Nath, griber en snor til at lægge om halsen på koen og styrer med lange skridt tilbage ind i kostalden.

Halvt nede af midtergangen stopper hun op med at sæt, drejer om på stedet og løber tilbage til laden. Kamoufleret i halm og lort i halvmørket nede i greb-

ningen ligger nemlig en aldeles nyfødt kalv og virrer med hovedet. Moren river forgæves i tøjret for at komme om og hilse på den lille, men den er bundet og kan ikke komme fri. Koen ved siden af løfter halen til hilsen og sender en skylle ned i renden lige ved siden af kalven. I det samme kommer Nath spænende ned af gangen med en trillebør. Hun fylder hurtigt noget halm op i den og bøjer sig ned til kalven.

Den er smurt ind i fostervand, kopis og lort, men uden at betænke sig tager Nath kalven op i favnen og lægger den tilrette i trillebøren. Hun småløber op af gangen med kalv og trillebør, og ude i laden møder hun Steen:

"Den var ikke særlig meget smurt ind i lort," griner hun.

"Nå, kan den blive det så hurtigt?" spørger han med et drillende grin, men Nath suser bare forbi ham og ind i den lille stald.

Steens lille søn Jeppe er på pletten, da han hører om en nyfødt kalv, og han hjælper med at få kalven lempet ud i halmen. I samme nu er Nat på vej ud af boksen igen, fordi hun kan høre kalvens mor inde i stalden.

"Hun står allerede og kalder på den," siger Nath til Jeppe og efterligner et hjerteskerende 'Muuuhh'.

Nath løber ned af gangen mens hun forsøger at smøge sine t-shirtærmer op, så de ikke bliver smurt ind i det lort, hun har på armene. Hun slår en strikke om koen, der med blodindsmurt yver og en noget ømme skridt vralter med ned til sin kalv. Med det samme koen kommer ind i båsen stikker den snuden ned til det lille kalvehoved og begynder at slikke kalven ren.

Nath kigger på dem et øjeblik, hvisker stille 'Sådan, det var godt' med et stort smil før hun lukker ind til boksen og går videre.

Muren – stejl, mørk, truende. Som en cykelrytter på et alt for stejlt bjerg. Lige omkring ko nummer 15 ramler Nath hovedet frontalt ind i den. Hun kan ikke mere. 15 køer har hun malket, og hvordan hun nogensinde skal nå op på de små 40 køer, der er hendes ration i aften, kan hun på ingen måde overskue.

Hun er ved at gabe hovedet af led når hun sidder nede i varmen og læner sig op af en ko på sin et-benede malkestol. Al bevægelse foregår i slowmotion. Når hun rejser sig syrer benene, ryggen værker og Nath går som en

90-årig. Hun siger ikke noget, stresser ikke, bander ikke. Som en søvngænger slæber hun sig fra ko til ko.

Længere nede i stalden er Steen selv i gang med at malke, og han er helt med på, hvad der sker med Nath.
"Nu har hun nået det punkt, hvor – nu er det nok. Hun er dødtæt, det går frygtelig langsomt, og der sker ikke en skid. Der skal ikke ret meget mere til, så vælter læsset, det kan jeg se. Men nu kommer lærdommen, nu får hun lov at køre linen ud. Hun går som om hun skal have hjælp til det hele nu, og det får hun ikke," siger Steen.

Steen Fischer:

”Nu har hun nået det punkt, hvor - nu er det nok. Hun er dødtæt, det går frygtelig langsomt, og der sker ikke en skid. Der skal ikke ret meget mere til, så vælter læsset...”

Han kunne godt gå hen og hjælpe Nath eller give hende fri, men han vil ikke.

”Hun har ikke været på arbejde flere timer end vi andre, tværtimod. Men hun er træt nu, hun er færdig. Alting driller, hun har ondt, og det er hrrm! Hun ved, hun er bagud i tid – hun skulle være nået meget længere nu – og så går der endnu mere ged i det, for så kan det også være lige meget.”

Steen ryster smilende på hovedet – sådan er det, siger han.

”Man kan godt hjælpe hende lidt, men hun skal ikke tro, at hver gang man ser sådan ud i ansigtet, så får man hjælp, for det gør man ikke – det gør man heller ikke ude i samfundet.”

Steen ved det har været en hård dag for Nath, men han mener hun selv er med til at gøre den hård. Hun skal lære

ikke at slås med dyrene, og hun skal lære at tumle flere ting på en gang.

”Når hun står ude og valser, som hun gjorde, da gik jeg hen og tog fat i hende og sagde: ’Få nu læsset halmen til ungdyrene samtidig med. Der er ingen grund til at stå og kigge på maskinen.’ Men det bliver ikke rigtig til noget, og så får det konsekvenser ude i den anden ende. Hun er så gammel nu, at det skal hun til at lære. Men hun er træt, og det kan eddermaneme være nok – så jeg skal ikke sige noget nu. Jeg skal holde mig langt væk,” siger Steen med et stort grin.

Han holder sig på afstand mens Nath trods alt bevæger sig ned gennem rækken. Men hver gang han er oppe at

stå kigger han hen mod Nath, og et par gange kommer han med et par konkrete råd som ’Nat, du kan bare trykke den op på høj vakuum – så skal den nok få godt

fat’, da hun har problemer med at maskine, der ikke vil gribe fat om patterne på koen.

Der går en time mere og klokken bliver seks. Udenfor er dagen ved at gå på hæld, men inde i stalden lysner det.

Det kan man høre på Nath, der igen får kræfter til at brokke sig.

”Du må godt opdrage lidt på dine fluer – i stedet for at de skal flyve ind i øjet på mig,” siger hun og kigger op fra skamlen med et grin, for så i næste sekund at få en beskidt kohale sluppet ind i ansigtet.

”Har du talt hvor mange du har tilbage nu?” spørger Steen.

”1-2-3-4...” tæller Nath med tilfredshed før hun fortsætter: ”Jeg skulle lige kigge op, og så faldt der et eller andet ned, så nu har jeg bare en halv elefant siddende i det ene øje.”

”Det er godt, du ikke er en gris, Nath, for så var du billig at aflive. Både ryg og det ene og andet, der er galt. Det kan sgu ikke svare sig at reparere,” driller Steen med både smil og varme i stemmen.

”Det kan sgu godt være...” Nath smiler tilbage, og denne gang bliver smilet hængende i ansigtet.

Hun er stadig træt. Hun var ved at stå af undervejs, men hun gav ikke op, og det giver hende ny energi nu hvor det hele er slut.

”Så nåede vi det alligevel – så kan vi godt kalde det for en dag, kan vi ikke,” spørger Steen.

Og Nath mener nok, hun har lavet en slags arbejde i løbet af dagen.

”Jo, det går nok lige,” siger hun. ■

